

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

Autor: Grigor Milosevic

Potencijal uticaja prostornog planiranja na promociju održivog turizma u svrhu dostizanja ciljeva održivog razvoja (SDGs) – studija slučaja PPPN KP Bač iz 2015 godine

Uvod

Masovni turizam praktikuje se u svetu već decenijama. Do njega je doveo razvoj saobraćajne infrastructure i izumi novih načina prevoza. Sredinom prošlog veka turizam je i dalje bio sporedni faktor u ekonomijama zemalja, i pre svega se ticao putovanja u velike gradove ili poznate centre rekreacije i egzotične zemlje, bio je ograničen na ljudе koji imaju dovoljne prihode da sebi priušte putovanje, smeštaj i naravno slobodne dane. Razvojem automobilske industrije i sistema masovnog transporta (autobusi, avioni, trajekti...) turističke destinacije postaju dostupne velikom broju ljudi i shodno tome niče veliki broj hotela i letovačista, pretežno u velikim urbanim centrima, uz plaže na moru i planinska skijališta. **Turizam postaje značajan pokretač razvoja i otvara veliki broj radnih mesta u tercijarnom sektoru** (indikator razvijene ekonomije).

Problem ovog vrtoglavog razvoja turizma je u održivosti. U težnji ka brzom razvoju prekoračuju se realni kapaciteti destinacija, netaknuti delovi prirode se brzinski urbanizuju, prirodne plaže i mala primorska naselja pretvaraju se u velika letovačista puna "rizortova", broj hotela i soba za najam u gradskim centrima premašuje broj redovnih stanara i potpuno menja atmosferu starih gradskih centara. Prihodi od turizma se prvo koncentrišu lokalno, u geografskim, a potom u finansijskim tačkama, kada globalni konglomerati i brendovi hotela preuzimaju manje ugostiteljske objekte i grade nove, te lokalno stanovništvo ubire vrlo mali deo unosnog poslovanja. **Uticaj na orkuženje takođe postaje negativan.** Osim nereda koji za sobom ostavljaju (doduše ne svi) turisti, tu je i inicijalno ugrožavanje predela preteranom izgradnjom, kao i veliki intenzitet saobraćaja i zagadenja voda. Vremenom ovakva mesta postaju i društveno nepodnošljiva za turiste (mnogim lokalcima su nepodnošljiva već duže vreme...), pošto brendiranjem (<https://brandfinance.com/insights/nation-branding>) počinju da međusobno liče – rizort sa sobom donosi organizaciju i stil, te specifičnost lokaliteta postaje minimalna. Savremeni turistički trendovi ovo i potvrđuju, **sve su češće ponude "Escape", "Recharge", "Rest", i sloganii poput "punjenje baterija"** koje nude suprotni stil turizma, koji u teoriji više prija svima.

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

N2 portal > Vesti > Upoznaj Srbiju > Fruška gora – oaza mira idealna za „punjenje baterija“

UPOZNAJ SRBIJU

Fruška gora – oaza mira idealna za „punjenje baterija“

Naslovna > Vesti > Društvo

Društvo Turistički i kulturni potencijali Bora

Vikend u Boru na tri planine za „punjenje baterija“ i aktivan odmor

Autor: Suzana Mihajlović Jovanović - 27.8.2020. | 22:25

Izvor: Promo | Utorka, 25.09.2018. | 10:00

Podeli

Planinsko uživanje u bazenima i rekreaciji - Napunite baterije uz spa opuštanje na Zlatiboru

Sl.1: "Punjenje baterija", sve češći slogan koji upućuje na lokalni, potencijalno i održivi turizam

Izazov je pre svega to što lokalna ponuda ne može da dođe do izražaja na tržištu. Ovo je posledica načina poslovanja masovnog turizma koji ubire prihod povećanjem kapaciteta, atraktivnost reguliše konkurentnim cenama, a za promociju koristi turističke agencije i reklame u medijima. Nasuprot njemu **lokalni turizam je znatno manjih kapaciteta**, što mora da nadoknadi adekvatnom cenom, **a u konkurenciji masovnog turizma ne ostvaruje dovoljni stepen promocije**, i ostaje skriven od potencijalnih korisnika.

Savremeni turizam se sve više oslanja na pomociju putem internet. Sa razvojem interneta razvili su se **brojni veb-sajtovi za rezervaciju smeštaja i prevoza**. Ovime je smanjen jaz između tržišta masovnog turizma, velikih hotelskih lanaca i popularnih destinacija, koji promovišu i reklamiraju turističke agencije i tržišta lokalnog turizma koje se fokusira na manje poznata mesta, ruralne krajeve i područja prirodnih lepota. Sajtovi poput Booking.com i airbnb (najpoznatiji) **omogućavaju svakom korisniku da širokom tržištu potencijalnih korisnika predstavi svoju ponudu**. Između ostalog ovi sajtovi vode i detaljnju statistiku i mini-ankete za korisnike, čime pružaju značajan uvid u želje savremenih turista. Početkom pandemije koronavirusa statistika je pokazala znatan porast ekološke svesti turista. Statistika Booking.com od 2016 godine pazljivo prati **rastući trend u izboru održivog smeštaja i novih destinacija**. Sam trend je sigurno počeo par godina ranije, a 2016 je dobio toliki značaj za uspešnost organizacije da je dobio sopstvenu statistiku.

(<https://globalnews.booking.com/download/1037578/booking.comsustainabletravelreport2021.pdf>)

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

SI 2: Naslovna strana izveštaja o održivom turizmu sa sajta booking.com

Iz navedenih postavki se može zaključiti da je **ideja održivog turizma već skoro celu deceniju veoma uticajna na tržište**, ne malom zaslugom inovacija u mogućnosti informisanja i fleksibilne organizacije smeštaja i plaćanja putem internet. Dakle, postoji potražnja koja svake godine raste, i više medijuma za transakciju korisnika i ugostitelja, koji se optimizuju svake godine, **ostaje proširenje ponude, i još važnije: integracija u ekonomiju, i to novu, održivu. Stoga su održivom turizmu za budući razvoj potrebni prostorni planovi za umreženje sadržaja i olakšanje pristupa i komunikacije između smeštaja i atrakcija, ali i ekonomski planovi promocije odredišta i lokalne ponude, procene potrebnih kapaciteta i sinergije sa ostalim granama lokalne ekonomije.**

Za novi vid turizma koji se ne bavi boravkom u poznatim urbanim centrima, ni u određenim predelima prirodnih lepota, nego doživljajem predela kao celine potrebna je nova prostorna odrednica, u koju će biti svrstani ravноправno prirodni i građeni sadržaji na širokom prostoru.

Upravo ovo se može primetiti u definiciji *Kulturnog predela*. Tradicionalno prostorno planiranje vrednuje predele kao antropocentrične ili biocentrične, odnosno kao predele građene sredine i predele pasivne zaštite. U radu dvojice predeonih ekologa, Formana i Godrona iz 1986 godine, predeli su podeljeni prema stepenu modifikacije na prirodne, upravljane, kultivisane, suburbane i urbane, najzanimljiviji član podele je upravo „kultivisani“ predeo, na sredini lestvice. Od 1992 UNESCO konvencija prepoznaje kulturne predele kao deo svetske kulturne baštine, u kategorijama organskih (vernakularnih i reliktnih), dizajniranih i asocijativnih kulturnih predela (UNESCO 1992)

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

Sl. 3: Primeri kulturnih predela Rošia Montană u Rumuniji i Tokaj u mađarskoj
(UNESCO Cultural landscape list - <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>)

Kulturni predeo treba posmatrati kao celinu, sačinjenu iz interesnih tačaka – atrakcija i naselja, karakterističnih površi – skup širokih prirodnih i uređenih poteza, ambijentalnih potcelina, i linijskih pravaca koji povezuju ove tačke i površi – prirodni i uređeni koridori poput kanala, reka, ulica, ali i proučenih putanja lokalne faune.

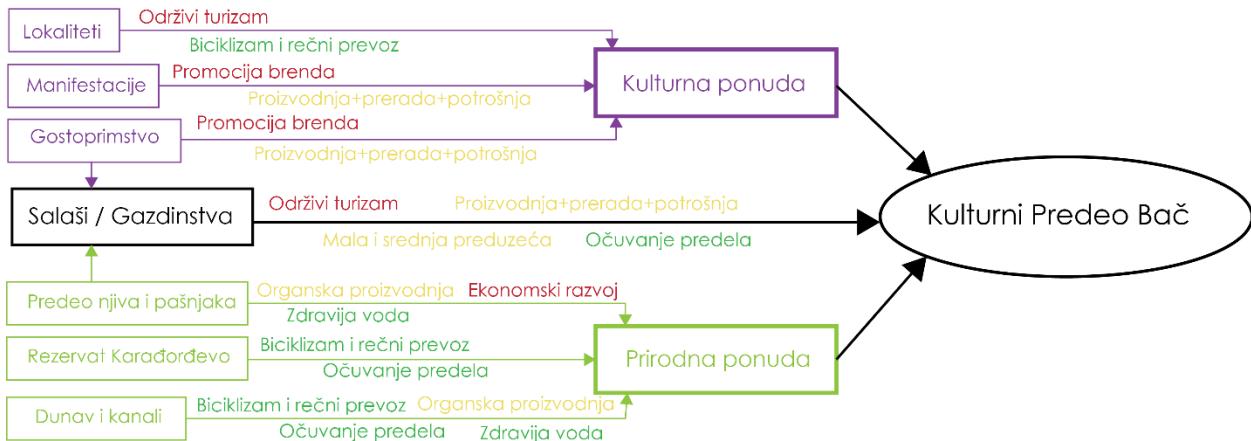
PPPN Bać

Iako održivi turizam može spontano da se razvija, postepenim povećanjem kapaciteta kroz eksperimente malih organizacija i individualnih ugostitelja, za ubrzanje tempa razvoja važni su veći projekti, a sam koncept decentralizovanog turizma zahteva znatno viši nivo međusobne saradnje svih članova kompleksne industrije turizma. **Potrebna je ciljana strategija širokog obuhvata**, a obzirom da je glavni proizvod koji se „prodaje“ u turizmu fizički prostor u spremi sa doživljajem/ambijentom (inače ne bi bilo potrebe za putovanjem i turizmom) glavni osnov za dobru strategiju možemo tražiti u prostornom planu. Jedan od planova, izrađenih u novije vreme, u kome se naziru principi održivog razvoja je i PPPN za kulturni predeo Bać iz 2015 godine. Plan se može posmatrati kao prvi korak u postavljanju formalnih okvira za dalji razvoj održivog turizma sa ciljem unapređenja kvaliteta života stanovnika i promociji ciljeva održivog razvoja.

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

Sl. 4: Dijagram strukture PPPN KP Bač

Osnovni ciljevi plana su definisanje prostornog okvira predela koji obuhvata delove nekoliko opština, sistematično nabranjanje i opis interesnih tačaka i karakterističnih površi i njihovo povezivanje u mreže – lokalne, regionalne, ekološke i kulturne, kako bi se kulturno nasleđe zaštitilo, uredilo i artikulisalo kao razvojni resurs (PPPN KP Bač, 2015, str 9). Tematika plana je vrlo široka i obuhvata sve stepene modifikacije predela – očuvanje i unapređenje prirodnih celina i biodiverziteta, kultivaciju poljoprivrednog predela i starih šuma, funkcionalno povezivanje raštrkanih naselja i prirodnih predela, unapređenje organizacije javnih službi (zdravstvo, prosvetet) i centara za rekreaciju, i što je najvažnije, koncept razvoja privrede čiji znatan pokretač treba da bude upravo održivi turizam.

Izbor Bača za UNESCO kandidaturu u kategoriji kulturnih predela zasniva se na brojnim posebnostima koje ga ističu u odnosu na ostale predele u Srbiji. Glavna odlika je upravo karakter zemljišta koje je tokom veka bilo močvarno i negostoljubivo, sa prepletom malih vodotokova i ustajalih bara. Uprkos tome, plodno zemljište bilo je dovoljno primamljivo za život u rizičnom okruženju, čemu svedoče brojni arheološki lokaliteti sa nalazima datiranim do 8 milenijuma u prošlost. Hidrotehničkim i irigacionim radovima zemljište je kultivisano i isušeno, prosečeno kanalima i istačkano naseljima i salašima i danas predstavlja spoj prirodne lepote ravničarskog kraja i diskretne intervencije čoveka. Istoriski periferan položaj, na ivici Ugarske i Srpske države tokom celog srednjeg veka, ostavio je graditeljsko nasleđe profanih, fortifikacionih i sakralnih objekata, pod uticajem brojnih stilova. Sukob krivina reka i potoka sa pravolinjskim sistemima kanala i smenjivanje šuma, oranica i ribnjaka čine pejsaž oko Bača drugačijim u odnosu na ostatak Vojvodine koja je znatno pravilnija i monotonija.

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

Sl. 5: Poređenje geografije predela oko Bača (levo) i u Banatu. Primetna je znatno veća raznolikost predela, sa šumama, barama, kanalima i promenljivim matricama (<https://www.google.com/maps>)

Potencijali navedeni u planu mogu se ukratko opisati kao:

Kulturna dobra:

“Na području obuhvata Prostornog plana prepoznato je prožimanje materijalnih i nematerijalnih kulturnih vrednosti sa prirodnim vrednostima, što predstavlja potencijal za razvoj savremenog koncepta uspostavljanja i razvoja kulturnog predela sa razvojem komplementarne turističke ponude, poljoprivrede i kreativne ekonomije.”

Arheološka nalazišta:

“Retko i jedinstveno materijalno i nematerijalno nasleđe, koje svedoči o kulturnom diverzitetu ove teritorije – veoma važan arheološki lokalitet Tvrđave Bač, arheološko nalazište Donja Branjevina kod Deronja, spomenici kulture od nacionalnog značaja”

Prirodna dobra:

“Zaštićena područja, područja planirana za zaštitu, staništa zaštićenih vrsta od nacionalnog značaja i ekološki koridori čine izuzetan potencijal u području Kulturnog predela Bača. Na

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Sprovedeno od strane:

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

posmatranom području evidentirana su područja od međunarodnog značaja za očuvanje biološke raznovrsnosti”

Poljoprivreda:

“Poljoprivredno zemljište, kao uslovno obnovljiv prirodni resurs je najveći prirodni potencijal ovog područja na kojem je moguće sa velikim uspehom organizovati sve vidove poljoprivredne proizvodnje”

Vode:

“Sve površinske vode se u potpunosti nalaze u slivu Dunava i koriste se za vodni transport, kao recipijenti upotrebljenih voda naselja i industrije, za navodnjavanje, snabdevanje industrije, turističke i sportsko rekreativne aktivnosti”

Naselja:

“Pogranični položaj područja, bogato kulturno nasleđe, ekološki očuvana sredina i mogućnost razvoja održivog turizma mogu biti pokreća za brži razvoj naselja. Veliki potencijal je i mogućnost konkurisanja u međunarodnim i evropskim fondovima za finansiranje aktivnosti na temu regionalne i prekogranične saradnje na temu održivog turizma.”

Potencijali se mogu, kroz saradnju na nivou celog predela, spojiti u kvalitetnu strukturu održivog turizma. Kulturna dobra, arheološka nalazišta i prirodna dobra/centri za rekreaciju u prirodi čine raznovrsnu ponudu sadržaja, koji **pojedinačno ne deluju izuzetno atraktivno, ali zajedno čine jedinstven sklop.** Razvijena poljoprivreda i domaća prerada i proizvodnja prehrambenih proizvoda se mogu posmatrati kao kvalitetan osnov za gastronomski turizam i potencijalno se može vezati za organsku proizvodnju hrane, koja je danas vrlo popularna i poželjna. Prostorno raštrkana naselja u kojima stoe i mnoge napuštene stare kuće uz adekvatnu renovaciju i opremanje predstavljaju osnov za autentični smeštaj.

Veliki potencijal za predeo predstavlja reka Dunav kao zapadna granica predela. Osim velike prirodne vrednosti za biljni i životinski svet, reka ima i veliki saobraćajni značaj za stanovništvo posebno kad se uzme u obzir da je Dunav međunarodni plovni put kojim bi potencijalni turisti iz inostranstva mogli lako da dođu. **Uz Dunav takođe prolazi putanja EuroVelo biciklističke staze broj 6** (Beograd-Novi Sad-Budimpešta), što čini Bač potencijalno važnom tačkom za cikloturizam, još jedan vid održivog turizma. Međunarodnom karakteru predela doprinose i kandidatura SRP Karađorđevo za EMERALD listu očuvane prirodne baštine, što bi doprinelo povećanju svesti o zaštiti i podiglo kvalitet zaštite starih šuma, i još značajnije, uvrštenje tvrdave i starog grada Bača u UNESCO. **Međunarodna potvrda kvaliteta prirodnih i kulturnih dobara značajno bi doprinela očuvanju, a još značajnije promociji u inostranstvu, postavljanju Bača “na mapu”.**

Competition in research
on the **Implementation of**
the **2030 Agenda in Serbia**

Turizam se kao pojam u planovima obično nalazi vezan za privredne aktivnosti, kao jedan od pravaca razvoja lokalne ekonomije. **Specifičnost plana KP Bača je da se turizam pominje kao važan činilac u mnogim stavkama** (čak i čisto statistički gledano, reč turizam se pominje više od 200 puta...), neki od primera su: u vezi sa mineralnim sirovinama (geotermalni potencijali za razvoj banjskog turizma), infrastrukturno povezivanje (učešće u regionalnim I prekograničnim projektima razvoja održivog turizma), ruralno područje (opremanje I promocija ruralnog turizma može unaprediti ekonomiju I omogućiti mladima da ostanu da rade na selu), vode I vodno zemljište (pored poljoprivrede I lova pominje se I turizam na rekama I kanalima). U poglavlju o privredi, gde bi se očekivao dug tekst o poljoprivredi, upravo se turizam navodi kao glavni pokretač budućeg razvoja u strateškim planovima opština, te mu se pridaje najviše pažnje.

Dobrodošli!
SVEČANO OTVARANJE
17. 09. 2016. u 14.00h

MUZIČKO-ZABAVNI PROGRAM
•
VITEŠKE IGRE ZA DECU
•
KONCERT GRUPE OK BEND

www.bac.rs

POKROVITELJI:

DANI EVROPSKE BAŠTINE
DANI BAČA
BAČKA TVRĐAVA ♦ 16-18. 09. 2016.

Sl. 6: Glavna manifestacija u turističkoj ponudi Bača – *Dani Bača*

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

Navode se razni potencijalni modaliteti turizma:

- 1. Kulturno manifestacioni** – radionice, festivali, etno-manifestacije, prezentacije nasleđa (Dani Bača), izleti...
- 2. Etno i ruralni turizam** – salaši, revitalizovana etno arhitektura, radionice i prezentacije ruralnog života i zanata
- 3. Eko turizam** – foto safari, posmatranje ptica, rekreacija u predelima očuvane prirode, ekološki kampovi i akcije
- 4. Ciklo turizam** – promovisanje međunarodne i nacionalne rute
- 5. Lovni i ribolovni turizam** – ribnjaci, jezera, obala Dunava i kanala, šume, trstnjaci
- 6. Nautički turizam** – ture Dunavom i kanalima do naselja, najam brodova

Na SWOT analizi se još jasnije vidi značaj koji plan daje održivom razvoju, posebno turizmu kao glavnom pokretaču ekonomije i razvoja

I –3.2. SWOT АНАЛИЗА

Предности	Недостаци
<ul style="list-style-type: none">- повољан географски положај уз Дунав;- велика концентрација културних и природних добара;- богато културно-историјско и духовно наслеђе као основа развоја различитих облика туризма;- установљена или идентификована подручја од међународног значаја за заштиту природе;- река Дунав - европски речни коридор, мањи речни токови и разграната каналска мрежа (ресурс за развој риболовног туризма, еко и туризам специјалних интересовања);- ловни простори богати разноврсном дивљачи;- повољни климатски услови;- квалитетано пољопривредно земљиште;- очување биолошког и предеоног диверзитета шума;- сировинска база шума која је највећим делом сертификована према међународним стандардима;- пораст опште стопе активности;- релативно јефтина радна снага;- традиција у пољопривредној производњи и прерадничкој индустрији;- повољни услови за органску производњу;- богата сировинска база за прехрамбену индустрију;- 2 трансевропска коридора: коридор VII –Дунав и цикло коридор 6;- национални цикло коридори;- ДП бр. 18 и ДП бр. 102;- железничка пруга локалног ранга;	<ul style="list-style-type: none">- низак степен свести о вредностима и потенцијалу предела и наслеђа;- недовољна промоција, одрживо коришћење и повезаност културног и природног наслеђа;- недостатак стратегије у домену бављења културним наслеђем;- нерационално коришћење природних ресурса;- губитак осетљивих природних станишта;- неповољна и недовољна бројност дивљачи и неповољан полни и квалитативни састав;- недостатак заштитних зелених појасева;- неуспостављен мониторинг животне средине;- интензивна употреба хемијских средстава у пољопривредној производњи;- нарушавање традиционалне архитектуре, непланска градња објеката;- недостатак креативнијих туристичких садржаја/програма;- недостатак смештајних капацитета;- недовољно стручног кадра у туризму;- неповољна старосна и образовна структура становништва;- недовољно стимулативно пословно окружење;- ниска конкурентност индустријског сектора;- низак ниво инвестиција, ниска стопа запослености, недовољно обучена радна снага за нове технолошке процесе;- екстазивна производња како по структури тако и по приносима;- неквалитетно стање путних, железничких и водних капацитета;

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

Могућности	Опасности
<p>културни предео као развојни ресурс; одржив развој културног предела;</p> <p>афирмација природних и културних вредности; очување и ревитализација традиционалне архитектуре;</p> <p>интеграција у међународне мреже: културне стазе и еколошке мреже;</p> <p>успостављање дела националне еколошке мреже и идентификација подручја, односно станишта за европску еколошку мрежу NATURA 2000;</p> <p>примена успостављених економско-финансијских инструмената за потребе очувања природе (субвенције, накнаде, компензације, донације и др.);</p> <p>адекватно, планско, систематско и континуално праћење стања заштићених подручја и других природних добара и укључивање јавности у одлучивање о заштити природе;</p> <p>испољена тражња за упознавањем нових предела и обичаја, традиције, повратку природи;</p> <p>развој руралног туризма;</p> <p>међународна сарадња (пре свега са суседима) и укључивање у партнersetске пројекте;</p> <p>могућност коришћења фонда ЕУ;</p> <p>рационалније коришћење укупних потенцијала шума у шумским подручјима.</p> <p>производња здраве хране;</p> <p>стварање стимулативног пословног окружења и подршка приватној иницијативи;</p>	<p>неочување предеоног диверзитета, идентитета и повезаности;</p> <p>споре реализације заштите и презентације културних добара;</p> <p>губљења аутентичности културних вредности;</p> <p>девастирање предела услед урбанизације;</p> <p>изградња која не уважава специфичне физичке структуре насеља;</p> <p>урбани сукоби између економског развоја и културних вредности;</p> <p>маргиналан положај обухваћеног подручја у односу на остале развијене туристичке центре;</p> <p>туристичко загађење;</p> <p>прекомерно, локацијски и технолошки непримерено коришћење природних ресурса;</p> <p>чисте и санитарне сече у шумарству;</p> <p>повећано загађење воде, ваздуха и земљишта због неадекватних мера заштите животне средине;</p> <p>даљи пад наталитета и миграциони процеси;</p> <p>одлив високообразованих кадрова;</p> <p>слаб финансијски капитал за обртна средства и инвестиције;</p> <p>спорост у примени фактора техничког прогреса (иновација, знања, нових технологија итд.);</p> <p>због тешке ситуације сточарства драстично опадање потреба за сточном храном;</p> <p>неконкуренција домаћих производа са иностраним и претња од увоза пољoprивредних производа;</p> <p>мала потражња на домаћем тржишту и ниска платежна способност;</p> <p>недовољно подстицање органске производње и потрошње;</p>

Sl. 7: Stranice 27 I 28 PPPN KP Bač, SWOT analiza kao zaključak prvog dela plana

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

U poglavlju II-4 (str. 34.) "Opšta koncepcija razvoja područja posebne namene" detaljno se definiše metodologija za utvrđivanje kvaliteta kulturnog predela. Pored formalnih definicija zaštite i pojma predela, kao i zakonskog okvira, dat je zaključak: "**Savremeni pristup interpretaciji predela može doprineti održivom lokalnom I regionalnom razvoju privrede...zaštitu I unapređenje predela treba bazirati na razvoju jedinstvenog pristupa životnoj sredini, koji podrazumeva stvaranje uslova I smernica koje će pomoći lokalnoj zajednici da prepozna nove pokretače prostornog, ekonomskog I društvenog razvoja I stavi je u centar efikasnog Sistema planiranja.**". Ovim zaključkom se direktno povezuju prostorni plan I pojmovi kulturnog predela I održivog razvoja.

Nakon poglavlja sa ciljevima plana i SWOT analize navedena su planska rešenja – okvirni predlozi pravaca unapređenja i razvoja u pravcu navedenih ciljeva. Znatan deo rešenja tiče se zaštite prirodnih i kulturnih dobara i razvojem područja. **Iako se u dokumentu ciljevi održivog razvoja (Sustainable Development Goals) ne pominju direktno, opisi planskih rešenja u velikoj meri na njih upućuju.** Naravno, nisu svi ciljevi prisutni, obzirom da predeo Bača nema odgovarajuće karakteristike (npr cilj 14 koji je pretežno vezan za mora i okeane), a prostorni plan ima ograničeni uticaj na ciljeve koji imaju širi opseg (npr ciljevi 7, 13 ili 16). U pitanju su ciljevi pre svega **društveno-ekonomskog karaktera (ciljevi 2 – svet bez gladi, 3 – dobro zdravlje, 8 – dostojanstven rad I ekonomski rast, 11 – održivi gradovi I zajednice I 12 – odgovorna potrošnja I proizvodnja), I ciljevi vezani za unapređenje životne sredine (poenuti ciljevi 11, 12 i cilj 15 – život na Zemlji).**

Sl. 8: Oznake ciljeva na koje plan upućuje (<https://serbia.un.org/en/sdgs>)

Neka od planskih rešenja, čiji se opisi u znatnoj meri podudaraju sa ciljevima održivog razvoja su:

III – 1.1. Zaštita kulturnog predela

„U području Kulturnog predela Bač moraju da se očuvaju i zaštite sva dobra sa spomeničkim vrednosima i specifične prostorne celine, **nezavisno od formalnog statusa**“

Rešenje prioritet daje očuvanju i revitalizaciji postojećih zaštićenih dobara i očuvanje postojećih naselja i atara kao dela kulturnog predela, kao i rekultivaciju degradiranih prirodnih predela (šuma, močvara i trestinjaka). **Očuvanjem i obnovom postojećih naselja sprečava se dalja urbanizacija prirodnog predela, sredstva se koncentrišu u već aktivnim sredinama i**

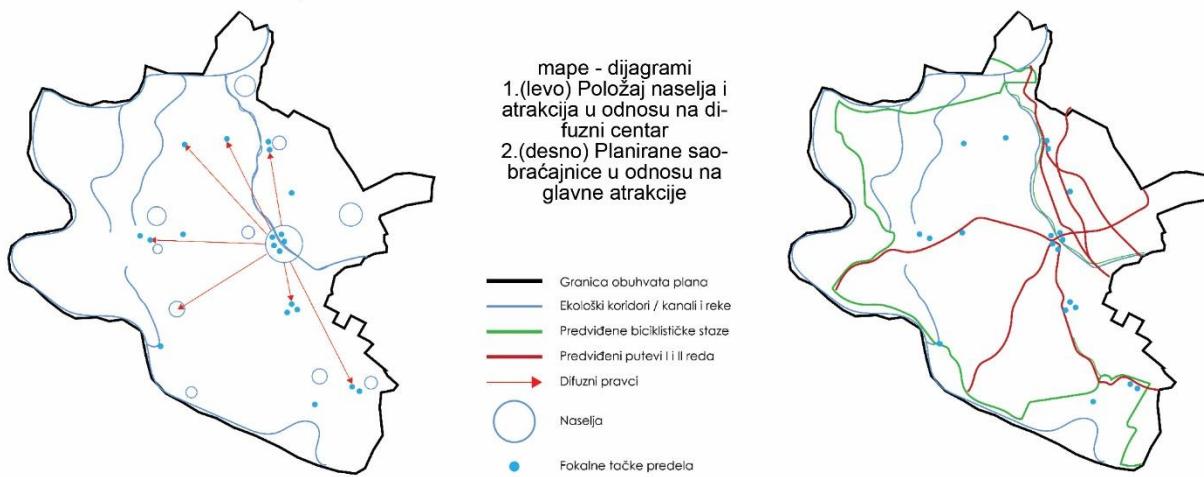

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

podstiču razvoj, a prirodni predeli dobijaju dodatnu plansku zaštitu, što se podudara sa ciljevima 11 i 15 (potciljevi 11.3, 11.4 i 15.1, 15.8)

III – 2.3. Zaštita kulturnog nasleđa

Planiran je umrežen sistem prezentacije kulturnog nasleđa primarno na liniji: Deronje-Drevni grad Bač-manastir Bođani-naselje Karađorđevo(sa ergelom)-SRP Karađorevo-crpana stanica Plavna-Bukinski rit, sa centrom u difuznom muzeju u Baču. **Poboljšanje infrastrukture i povezivanja naselja direktno će uticati na ekonomski rast predela i na uravnotežen razvoj iz više centara – ciljevi 8 i 11**

Sl. 9: Shematske mape dispozicije naselja i infrastrukturnog povezivanja kulturnog predela

III – 1.2. Zaštita prirodnog nasleđa

Uspostavljaju se tri stepena zaštite na području SRP „Karađorđevo“:

I stepen propisuje se na prostorima sa prirodnim i neznatno izmenjenim šumama topole, i kompleksima bara i vlažnih livada. Obuhvata 130,48 ha odnosno 3,12%. Podrazumeva strogu konzervaciju.

II stepen obuhvata područja sa delimično izmenjenim ekosistemima velikog naučnog i praktičnog značaja, močvarna i vlažna livadska staništa, vodotokove, rečne ade, šume jasena, hrasta, graba i cera. Obuhvata 1649,52ha odnosno 39,42%. Podrazumeva otvorenu mogućnost intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i unapređenja područja

III stepen obuhvata ostatak prostora SRP koji je bio pod većim uticajem čoveka, u kontaktu sa naseljima, rekom i obradivim površima, ukupno 2404,24ha odnosno 57,46%. Podrazumeva očuvanje i revitalizaciju prirodne sredine i prestanak dalje degradacije razvojem građene sredine, tretira se kao potencijal za lovni i rekreativni turizam

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

Na području park šume „Bukinski hrastnik“ održava se već postojeći nivo zaštite. Stablo šimšira u Plavni predstavlja zaštićeni izolovani primerak u naselju, pod strogim merama zaštite.

III – 1.3.2. Područja planirana za zaštitu

Uvrštenje hrastovih šuma uz Mostongu u kategoriju zaštićenih prirodnih dobara

III – 1.3.4. Ekološki koridori

Reka Dunav sa obalskim pojasom i nasipom utvrđena je kao koridor od međunarodnog značaja za transport ljudi i migracije životinjskih vrsta i predstavlja veliki potencijal za Kulturni predeo. Vodotoci kanali sa funkcijom ekoloških koridora predstavljaju staništa retkih i zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta, a u slučaju kanala i spomenik industrijskog nasleđa, prepoznat u UNESCO kriterijumima za kulturni predeo. Na mestima gde čovekova intervencija postavlja prepreku kretanju životinja (nasipi, obaloutvrde) potrebno je obezbediti tehnološka rešenja za njihovo neometano kretanje u budućnosti.

Zaštita prirodnih dobara je uskladu sa ciljem 15 (potciljevi 15.1, 15.2, 15.8), a zaštita kanala kao ekoloških koridora, i planirano otvaranje novih eko-koridora bi pozitivno uticalo na biodiverzitet i ekosistem (potcilj 15.4, 15.5 i 15.9)

III – 2.1. Zaštita poljoprivrednog zemljišta

Koncepcija korišćenja poljoprivrednog zemljišta ima za cilj smanjenu upotrebu mineralnih i hemijskih đubriva, i bolje upravljanje resursima, usvajanje organske proizvodnje sa ciljem promocije brenda i geografskog porekla namirnica u turističke svrhe i svrhu unapređenja zdravlja stanovnika i životne okoline **direktно vodi ka cilju 2 (potciljevi 2.3, 2.4), a indirektno doprinosi cilju 3 (npr. potcilj 3.9 koji se odnosi na smanjenje smrtnosti od posledica zagađenog zemljišta i voda, na šta u velikoj meri utiče primena đubriva)**

III – 3.1. Uticaj posebne namene na demografski razvoj i ruralno područje

Plan podvlači značaj informisanja stanovništva o vrednosti očuvanja kulturne i prirodne baštine kao pokretača lokalnog razvoja. Institucije treba da upute stanovništvo potencijalni benefit koji imaju od brenda kulturnog predela. Opštine treba da pruže pomoć oko brendiranja lokalne tradicionalne i organske proizvodnje. **Saradnja institucija i građana ima za cilj promociju i očuvanje brenda kulturnog predela, čime se podstiče saradnja u razvojnoj politici i lokalnom razvoju, cilj 8 (potcilj 8.2, 8.3 i najvažnije, 8.9, koji se odnosi na održivi turizam)**

III – 3.2. Uticaj posebne namene na mrežu i funkcionisanje naselja

Definiše se hijerarhija značaja naselja za kulturni predeo, što za posledicu utiče na ograničenja gradnje i širenja naselja, stepen zaštite pojedinih objekata i kvalitet saobraćajnica

- Primarni centar: Bač (Mostonga, drevni grad, kulturni spomenici)
- Sekundarni centri: Bačko Novo Selo (pristup Dunavu, marina), Karađorđevo (SRP Karađorđevo) i Deronje (arheološka nalazišta duž Mostonge)
- Lokalni centri: Bođani (manastir), Vajska, Plavna i Mladenovo (blizina Dunava i kanala)

Definisanje više centara za razvoj i gradaciju kapaciteta centara daje planski okvir za dalji razvoj, ali i zaštitu netaknutih prirodnih predela već pomenuti ciljevi 8 i 15

III – 3.3. Uticaj posebne namene na razvoj i razmeštanje javnih službi

Prema statusu naselja plan predviđa dodatne funkcije u službi posebne namene

- U gradu Baču: Javno preduzeće za upravljanje Kulturnim predelom, Turistička organizacija, Difuzni muzej, Informacioni centar i Vizitor centar
- U Sekundarnim centrima ispostave Difuznog muzeja
- Stvaranje prekogranične saradnje putem koridora Dunava i EuroVelo

Javne službe otvaraju nova radna mesta i diversifikuju ekonomiju predela, pre svega u tercijarnom sektoru, što će učiniti predeo atraktivnim i za mlade, visokoobrazovane. Osim cilja 8, ovo utiče i na cilj 12, pre svega potcilj 12.B koji se odnosi na održivi turizam, promociju lokalne kulture i proizvoda, i potcilj 12.8 koji poziva na povećanje svesti o održivom razvoju i suživotu sa prirodom.

III – 4. Uticaj posebne namene na ekonomiju i privredne sisteme

Plan navodi da razvojni cilj ovog područja treba da bude pre svega dinamičniji razvoj turizma i kontrolisani razvoj poljoprivrede. Ekonomija treba manje da opterećuje životnu sredinu, organska hrana može da bude važan element turističke ponude. **Razvoj lokalnog ugostiteljstva i razvoj turističkih kapaciteta direktno doprinose ekonomskom rastu, jedan od značajnih pomaka treba da bude isticanje ekonomske vrednosti zaštićenih područja, afirmacija prirodnog bogatstva.**

III – 4.1 Uticaj posebne namene na razvoj turizma

U planu se više puta podvlači značaj turističke delatnosti za budući razvoj, u paru sa poljoprivredom. Cilj je povećanje prihoda, zaposlenosti i raznovrsnosti ekonomije. Značajna planska rešenja su:

- Izgradnja i rekonstrukcija saobraćajne infrastrukture

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

- Izgradnja/adaptacija smeštajnih kapaciteta i usluga za turiste
- Izgradnja rekreativno-sportskih sadržaja
- Formiranje informativnih punktova
- Očuvanje zaštićenih područja
- Razvijanje komplementarnih službi (javna preduzeća, turističke organizacije...)
- Sprovođenje postojećih projekata (Podgrađe u Baču, Vekovi Bača...)

III – 4.2. Uticaj posebne namene na razvoj poljoprivrede i na ruralni razvoj

Poljoprivreda je pored turizma prepoznata kao osnovni strateški pravac, te se i planska rešenja čvrsto vezuje za turističku ponudu

- Promocija specifičnih poljoprivrednih proizvoda kao dela turističke ponude
- Razvoj kapaciteta za finalnu preradu proizvoda (proizvodnju specifičnih proizvoda)
- Razvoj stočarstva i voćarstva (pored ratarstva) kojim će se obezbediti sirovine za spec. Proizvode
- Promocija organske i zdrave hrane

U navedenim opisima uticaja na ekonomiju se najbolje vidi povezanost sa ciljevima održivog razvoja i sama suština održivog turizma. Usvajanjem poljoprivrede, u vidu kvalitetne lokalne i organske proizvodnje za osnov ugostiteljske ponude, u saradnji sa lokalnim turizmom malih razmera, uz obnovu napuštenih objekata i promociju ruralne kulture i regionalne saradnje plan teži napredovanju prema svim navedenim ciljevima održivog razvoja, sa krajnjim ciljem poboljšanja zdravlja i ekonomskog blagostanja stanovnika i budućih posetilaca.

Afirmacijom ekonomskog značaja prirodnih dobara, i davanjem vrednosti neobrađenim delovima zemljišta otvara se novi pogled na suživot čoveka i prirode i novi vid turizma koji neguje i posmatra prirodno bogatstvo, umesto da ga eksplatiše i iscrpljuje (kao što masovni turizam radi već decenijama). Ovako struktuiran plan se stoga može posmatrati kao prvi korak u postepenoj implementaciji ciljeva održivog razvoja i osnov za buduće lokalne i regionalne projekte u istom pravcu. Iako je kulturni predeo demografski i ekonomski sitan (mada teritorijalno prilično velik) i kao takav nema velikog uticaja na usvajanje ciljeva održivog razvoja u Srbiji, principi kojima je vođen su širokoumni i dobro povezani, stoga se može posmatrati kao dobro strukturiran i uzoran primer drugim opštinama i predelima.

Competition in research on the **Implementation of the 2030 Agenda** in Serbia

Sl. 10: Dijagram uočenih ciljeva i potciljeva u okviru plana (<https://serbia.un.org/en/sdgs>)

Jedini nedostatak koji se može primetiti u planu (prema mišljenju autora) je prognoza potrebnih kapaciteta u skladu sa detaljno opisanim mogućnostima koje se navode na početku plana. Nacrt ekonomске prognoze bi dodatno potkreplio plan i postavio jaču osnovu za buduće razvojne projekte i dodatno bi podržao značaj kulturnog predela za uvrštenje u UNESCO spisak.

Sl. 11: 3D mapa naselja Bač – centra kulturnog predela, deo informativne brošure za dane Bača (<https://nadlanu.com/418366/dani-evropske-bastine-dani-baca-u-duhu-srednjovekovnog-sela/>)

Competition in research
on the Implementation of
the 2030 Agenda in Serbia

Literatura i izvori:

- Vasiljević N., Radić B., (2016). Kulturni predeo - od zaštićene vrednosti do planskog koncepta, Glasnik Šumarskog fakulteta 2016, br. 114, str. 257-278, : DOI: 10.2298/GSF1614257V
- Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture (MGSI). (08. april 2015). Planska osnova za PPPN Bač. Preuzeto 16.05.2021, sa <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/planski-dokumenti>
- Barać M, et al. (2021). PROVERA MOGUĆNOSTI PRIMENE CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA U PLANSKIM REŠENJIMA NA PRIMERIMA PROSTORNOG PLANA GRADA POŽAREVCA I PPPN KULTURNOG PREDELA BAČ. 11. naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem "PLANSKA I NORMATIVNA ZAŠTITA PROSTORA I ŽIVOTNE SREDINE", Vršac, Septembar 2021
- World Heritage Convention, UNESCO, 1992

Web izvori:

1. <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>
2. <https://n2.rs/upoznaj-srbiju/fruska-gora-oaza-mira-idealna-za-punjene-baterija/>
3. <https://www.bor030.net/vikend-u-boru-na-tri-planine-za-punjene-baterija-i-aktivan-odmor>
4. <https://www.ekapija.com/news/2261977/planinsko-uzivanje-u-bazenima-i-rekreaciji-napunite-baterije-uz-spa-opustanje-na>
5. <https://brandfinance.com/insights/nation-branding>
6. https://globalnews.booking.com/download/1037578/booking.comsustainabletravelreport_2021.pdf
7. <https://www.google.com/maps>
8. www.bac.rs
9. <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6386/>
10. https://globalnews.booking.com/download/1037578/booking.comsustainabletravelreport_2021.pdf

Slike:

- Sl. 1: Screenshot sa web izvora 2;3;4; preuzeto 07.05.2022
- Sl. 2: Screenshot sa web izvora 10; preuzeto 07.05.2022
- Sl. 3: Preuzete sa prezentacija na web izvoru 1; preuzeto 07.05.2022
- Sl. 4, 9, 10: Dijagrami i sheme autora
- Sl. 5: Screenshot sa web izvora 7; preuzeto 07.05.2022
- Sl. 6: Preuzeto sa web izvora 8; preuzeto 07.05.2022
- Sl. 7: Preuzeto iz dokumentacije PPPN KP Bač
- Sl. 8: Preuzeto sa <https://serbia.un.org/en/sdgs> 07.05.2022
- Sl. 11: Preuzeto sa <https://hadlanu.com/418366/dani-evropske-bastine-dani-baca-u-duhu-srednjovekovnog-sela/> 07.05.2022

